

Põhikooli ühiskonnaõpetuse lõpueksam 2015

Hindamisjuhend

Hindamisest

- Eksamitööd hinnatakse täispunktides.
- Hindamisjuhendis ei ole toodud kõiki õigeid vastuseid, sest osa ülesannetest nõuab õpilaselt oma seisukoha esitamist. Kõik sisult sobivad vastused loetakse õigeiks. Õpilase seisukoht, põhjendused ja näited peavad olema omavahel kooskõlas. Avatud vastusega küsimuste puhul on hindamisjuhendis esitatud näiteid õpilaste võimalikest vastustest.
- Kõik punktide märkimiseks ettenähtud kastid tuleb täita. Kui õpilane vastab valesti, tuleb kasti kirjutada null (0), vastamata ülesande puhul tuleb kasti märkida kriips (–).
- Eksamitöö punktid teisendatakse hinneteks järgmiselt:

Hinne „5” 68–75 punkti (90–100%)

Hinne „4” 57–67 punkti (75–89%)

Hinne „3” 38–56 punkti (50–74%)

Hinne „2” 15–37 punkti (20–49%)

Hinne „1” 0–14 punkti (0–19%)

I. ÜHISKOND JA SOTSIAALSED SUHTED (15 P)

1. Ühiskonna struktuur. (7 p)

1.1. Märki tabelisse ühiskonna sektori nimetus. 3 p

	Riigi- ja oma- valitsusasutused, avalik- õiguslikud institutsioonid	Eraettevõtted	Kodaniku- organisatsioonid ja -ühendused
Sektori nimetus (küsimus 1.1)	Avalik sektor	Erasektor	Mittetulundussektor
Näidete numbrid (küsimus 1.2)	4, 5, 7	1, 2	3, 6, 8

1.2. Kirjuta näite (asutuse, ettevõtte, organisatsiooni ja ühenduse) ees antud number tabelisse vastava sektori lahtrisse.

(8 õiget 4 p, 6–7 õiget 3 p, 4–5 õiget 2 p, 2–3 õiget 1 p)

2. Intellektuaalomand. (3 p)

2.1. Vasta küsimustele allika ja oma teadmiste põhjal. 3 p

1) Mis on intellektuaalomand? 1 p

Inimmõistuse poolt loodu, mille saab jaotada autoriõiguseks ja autoriõigusega kaasnevateks õigusteks ning tööstusomandiks.

Inimese loomingulise tegevuse tulemus.

2) Selgita, mida tähendab autoriõigus. 1 p

Autoriõigus on õigus, mis tekib kirjandus-, kunsti- ja teadusteostele.

Autoriõiguse sisu moodustavad isiklikud ja varalised õigused oma loomingule.

3) Too üks näide autoriõiguste rikkumisest teiste loomingu kasutamisel? 1 p

Ei viidata nõuetekohaselt autorile tema loomingu tsiteerimise või muul moel kasutamise korral; ei maksta autorile litsentsitasu või autoritasu tema teose kasutamisel või esitamisel.

Sisult õige vastus annab punkti.

3. Põhiseadus ja inimõigused. (5 p)

3.1. Otsusta, kas põhiseaduse paragrahvides toodud õigused kuuluvad põhiõiguste, poliitiliste õiguste, sotsiaalmajanduslike õiguste või kultuuriliste õiguste hulka. Märki tabelisse vastava paragrahvi number.

(8 õiget 4 p, 6–7 õiget 3 p, 4–5 õiget 2 p, 2–3 õiget 1 p)

Põhiõigused	Poliitilised õigused	Sotsiaal- majanduslikud õigused	Kultuurilised õigused
§16, §20	§45, §47	§29, §28	§37, §49

3.2. Kellel on õigus pöörduda Eestis kohtusse inimõiguste rikkumise korral? 1 p

Igaühel / igal inimesel.

II. RIIK JA VALITSEMINE (26 P)

1. Töö põhiseadusega. (8 p)

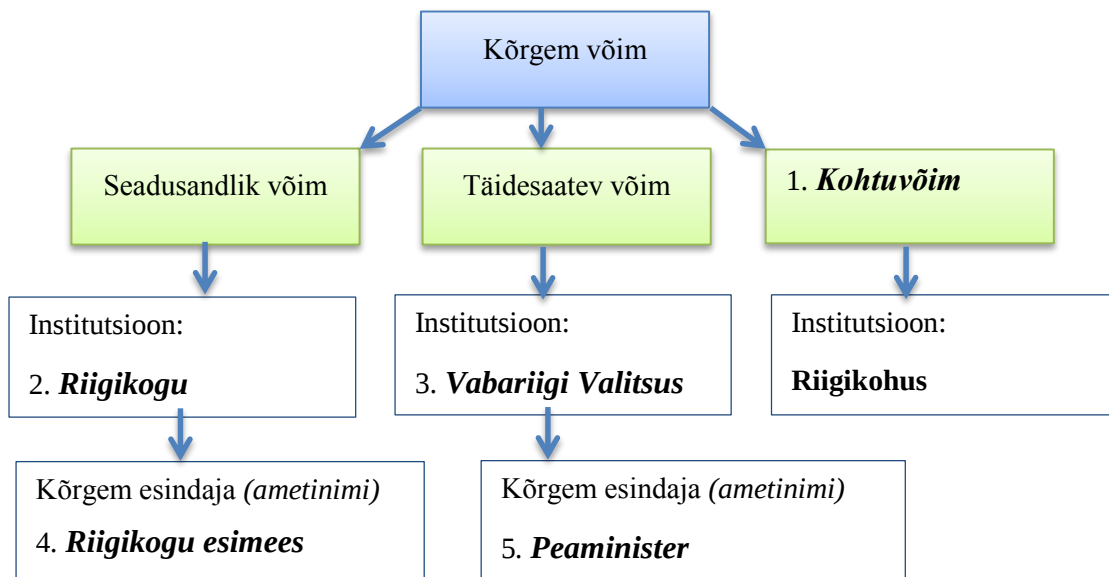
1.1. Kuidas teostab rahvas hääleõiguslike kodanike kaudu kõrgeimat riigivõimu? 2 p

1) Riigikogu valimistel.

2) Rahvahääletusel ehk referendumil.

(kirjas PS § 56)

1.2. Täienda võimude lahususe skeemi. 5 p

1.3. Kes on Eestis kõrgeima riigivõimu kandja? 1 p

Rahvas

(kirjas PS § 1)

2. Riigikogu. (4 p)

2.1. Mis aastal toimusid viimased Riigikogu valimised? 1 p

2015

2.2. Mis erakonnad kuuluvad praegu Riigikogu koalitsiooni?

(kõik õiged 2 p, 1–2 õiget 1p)

Reformierakond (RE), Isamaa ja Res Publica Liit (IRL), Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE)

2.3. Millise häälteenamusega annab Riigikogu peaministrikandidaadile volitused valitsuse moodustamiseks? 1 p

Poolthäälteenamusega.

3. Valimisiga. (4 p)

3.1. Kui vana peab olema isik, et ta saaks kandideerida Riigikogusse ja kohaliku omavalitsuse volikogusse? 2 p

1) Riigikogusse saab kandideerida (**vähemalt**) **21-aastane** isik.

2) Kohaliku omavalitsuse volikogusse saab kandideerida (**vähemalt**) **18-aastane** isik.

3.2. Miks peaks kohaliku omavalitsuse valimistel andma valimisõiguse vähemalt 16-aastastele isikutele? Esita üks pooltargument. 1 p

Suurem valijate arv – võimalolijad esindavad suuremat hulka rahvast;

noored saavad kaasa rääkida kohaliku elu kujundamisel;

aitab tasakaalustada valijaskonda;

noorte huvid on rohkem esindatud;

tõstab noorte huvi kodukoha käekäigu vastu.

Sisult õige vastus annab punkti.

3.3. Millisele valimisea langetamise vastasele argumendile viitab karikaturist? 1 p

Noori valijaid on kergem mõjutada;

noortel on vähene poliitiline kogemus ja vähesed teadmised: vms.

Sisult õige vastus annab punkti.

4. Karistusõigus. (6 p)

4.1. Töö allikaga. 6 p

1) Kas alaealist võib süüteo (väär- või kuriteo) eest vastutusele võtta? Selgita. 1 p

JAH

Selgitus: **kui alaealine on teo toimepanemise ajal süüdiv ja vähemalt neljateistkümnepäevane.**

Sisult õige vastus annab punkti.

2) Täida allika põhjal tabel. 4 p

Karistamine		
	täisealine	alaealine
maksimaalne rahaline karistus päevamäärades	<i>kuni 500 päevamäär</i>	<i>kuni 250 päevamäär</i>
vangistuse maksimaalne kestus	<i>eluaegne (vangistus)</i>	<i>kuni 10 aastat (vangistust)</i>

3) Miks on sinu arvates täisealise ja alaealise karistusmäärad erinevad? Põhjenda. 1 p

Alaealisel ei ole piisavalt elukogemust ja ta ei ole alati piisavalt teadlik oma tegude tagajärgedest; vms.

Sisult õige vastus annab punkti.

5. Rahvusvahelised organisatsioonid. (4 p)

5.1. Märki iga lipu alla organisatsiooni täisnimi või lühend. 3 p

***1) ÜRO / Ühinenud
Rahvaste Organisatsioon***

***2) NATO / Põhja-Atlandi
Lepingu Organisatsioon***

3) EL / Euroopa Liit

5.2. Vali üks rahvusvaheline organisatsioon ja põhjenda, miks on sellesse kuulumine Eestile oluline. 1 p

Organisatsioon: ÜRO

Põhjendus: ***rahvusvaheline koostöö teiste riikidega inimõiguste ja rahu tagamiseks maailmas. Kaasarääkimise võimalus rahvusvaheliste probleemide arutamisel ja lahendamisel; vms.***

Organisatsioon: NATO

Põhjendus: ***aitab kindlustada Eesti julgeolekut.***

Sõjaline koostöö teiste liikmesriikidega rahu tagamisel ja pingekollete likvideerimisel; vms.

Organisatsioon: EL

Põhjendus: ***majanduslik ja välispoliitiline koostöö; tollivaba kaubandus; julgeolekualane koostöö; vms.***

III. KODANIKUÜHISKOND (13 P)

1. Kodanikuosalus. (7 p)

1.1 Kirjuta selgitusele vastav märksõna. 2 p

1) kindla struktuuri, liikmeskonna ja ideoloogiaga organisatsioon, mis osaleb valimistel ja taotleb selle kaudu pääsu võimule – **erakond**

2) kodanike algatusel loodud mittepoliitiline ühendus ühiskonnaelu edendamiseks – **vabaiühendus**

1.2. Mis tegevused on seotud kodanikuühiskonna toimimisega? Kirjuta sobiva tegevuse järel pluss (+) ja sobimatu järel miinus (–). (Kõik õiged 2 p, 2–4 õiget 1 p)

Tegevus	+/-
Õpilasmavalitsuse töös osalemine.	+
Aktsiaseltsi Naeris tegevus.	–
Kohustuslik ajateenistus Kaitseväes.	–
Kaitseliidu tegevuses kaasalöömine.	+
Mittetulundusühingu Pagulasabi tegevus.	+

1.3. Põhjenda ühe näite abil, miks on kodanike osalemine Kaitseliidu töös Eesti Vabariigile oluline. 1 p

Kaitseliit on osa Eesti riigikaitsest;

aitab tõsta riigikaitsealaseid oskusi;

kaitseliitlased osalevad loodusõnnetuste tagajärgede likvideerimisel; vms.

Sisult õige vastus annab punkti.

1.4. Põhjenda ühe näite abil, et vabatahtlikuna tegutsemine on kasulik ka inimesele endale. 1 p

Ühiskondliku aktiivsuse kaudu saab inimene aidata kaasa oma rahva ja riigi käekäigule ning inimene tunneb end täisväärtusliku ja kasuliku ühiskonna liikmena.

Ta omandab vajalikke kogemusi ja oskusi ning sõlmib tutvusi, mis võivad osutada hiljem vajalikuks edasiõppimisel, töö leidmisel.

Inimene saab sisustada oma vaba aega, rakendada oma võimeid; vms.

Sisult õige vastus annab punkti.

1.5. Miks on riigikaitse õpetamine koolinoortele vajalik? 1 p

Aitab tugevdada koolinoorte kaitsetahet ja omandada sõjandusalaseid teadmisi enne ajateenistusse kutsumist.

Annab teadmisi riigikaitsest ja tegutsemisest ohu korral; vms.

Sisult õige vastus annab punkti.

2. Õpilaste arv maakondades. Maakondade kaardi tundmine. (6 p)

2.1. Vasta kaardi põhjal küsimustele. (5 p)

1) Nimeta kaks maakonda, kus õpilaste arv on kõige suurem.

a) Harju maakond 1 p

b) Tartu maakond 1 p

2) Nimeta kaks maakonda, kus õpilaste arv on kõige väiksem. 1 p

Lääne maakond ja/või Hiiu maakond ja/või Valga maakond

3) Leia kaardilt üks maakond, kus õpilaste arv jääb vahemikku 5520–11 577. 1 p

Pärnu maakond või Ida-Viru maakond

2.2. Nimeta üks probleem, mille võib piirkonnas kaasa tuua koolide sulgemine õpilaste arvu vähenemise tõttu. 1 p

Elanike ja maksumaksjate arvu vähenemine – inimesed lahkuvad, kui laste koolitee muutub pikaks.

Töökohtade arvu vähenemise tagajärjel kasvab tööpuudus, suureneb toetusesaajate arv, väheneb maksumaksjate arv.

Elanikkonna vananemine – noored ja lastega pered lahkuvad piirkonnast.

Ääremaastumine; vms.

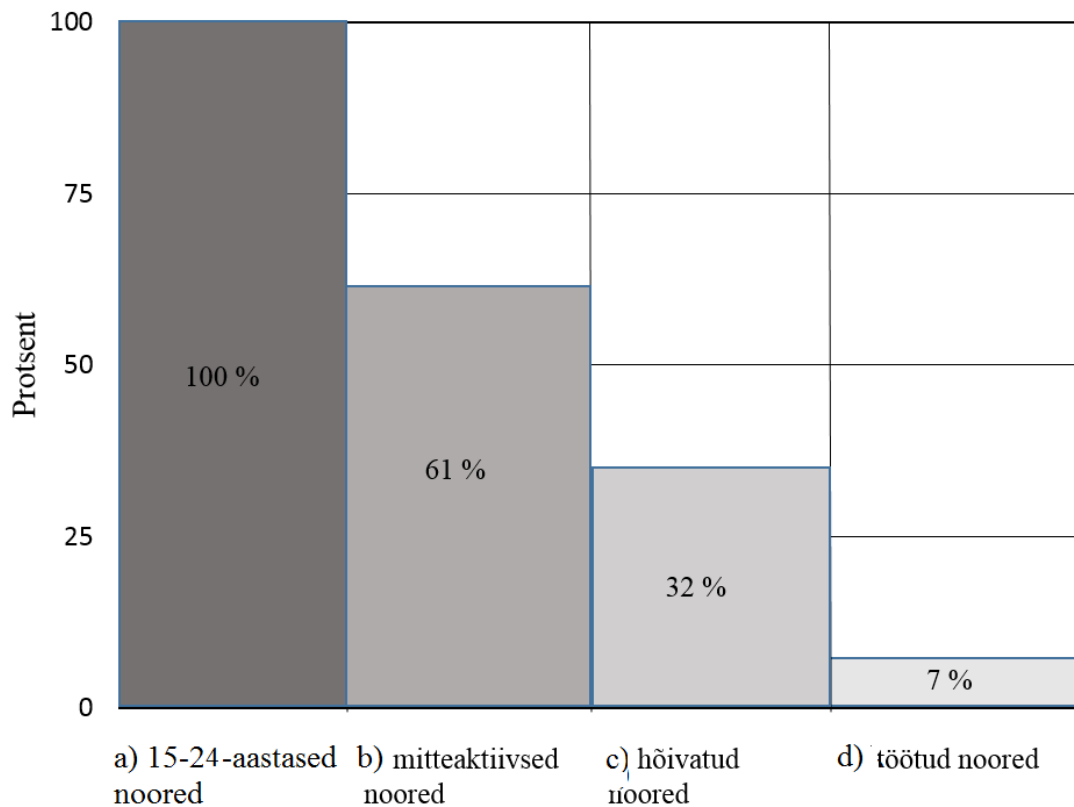
Sisult õige vastus annab punkti.

IV. MAJANDUS (15 P)

1. Töö tekstiga. Vasta küsimustele oma teadmiste ja teksti põhjal. (9 p)

1.1. Koosta tulpdiagramm, millel kujutad 15–24-aastaste Eesti noorte hõivatust tööturul. 4 p

Iga õigesti joonistatud ja allkirjastatud tulp annab punkti.

1.2. Mis on tööturg? 1 p

Süsteem, milles tööotsijad pakuvad tööjõudu (oskusi ja teadmisi) ja tööpakkujad töökohti.

Sisult õige vastus annab punkti.

1.3. Millises vanuses inimesi loetakse tööturul noorteks? 1 p

15–24-aastaseid noori.

1.4. Selgita, mida tähendab mõiste „hõivatud noor”. 1 p

Noor, kellel on kindel ja stabiilne töökoht / noor, kes töötab ja saab palgatulu.

Sisult õige vastus annab punkti.

1.5. Miks on Eesti noorte tööpuudus riigi üldisest tööpuudusest kõrgem? Esita üks põhjus. 1 p

Noortel on raskem tööd leida, sest neil on vähene töökogemus, puudub erialane haridus.

Alaealisele töötajale on kehtestatud rangemad töö- ja puhkeajanõuded, tööandja eelistab pigem täiskasvanut vms.

Sisult õige vastus annab punkti.

1.6. Põhjenda, miks on noorte karjäärinõustamine oluline. 1 p

Suunab noori edasi õppima, et elukutset omandada, karjääri planeerida.

Selgitab võimalusi ja nõudlust tööturul; aitab noorel leida sobiva elukutse; vms.

Sisult õige vastus annab punkti.

2. Palk. (6 p)

2.1. Vasta küsimustele. 5 p

Töötaja töötasu oli 2015. a veebruaris 1000 eurot. Tema pangaarvele laekus aga 802 eurot.

1) 1000 eurot on töötaja **brutopalk**. 1 p

2) 802 eurot on töötaja **netopalk**. 1 p

Kättesaadud palk on väiksem, sest sellest arvestati maha maksud/maksed.

3) Millised maksud/maksed arvestatakse töötasust maha?

a) üksikisiku tulumaks 1 p

b) töötuskindlustusmakse 1 p

c) kohustuslik pensionikindlustusmakse 1 p

2.2. Mis on ümbrikupalk? 1 p

Töötasu, millelt jäävad riigile kohustuslikud maksud ja maksed maksmata (nii tööandja kui ka töötaja poolt).

Sisult õige vastus annab punkti.

VI. ARVAMUSLUGU (6 P)

Hindamisel tuleb arvestada, et arvamuslugu peab olema seotud tervik. Terviklikkust hinnatakse ühe punktiga. Kui õpilane on toonud vähemalt ühe näite, siis hinnatakse seda ühe punktiga. Kui õpilane on avanud õigesti kõikide märksõnade sisu, on punktide summa neli.

Kokku on võimalik saada kuus punkti.

1 p – tervik

1 p – vähemalt üks näide

Märksõnade kasutamine õiges kontekstis

1 p – 2 märksõna

2 p – 3 märksõna

3 p – 4 märksõna

4 p – 5 märksõna